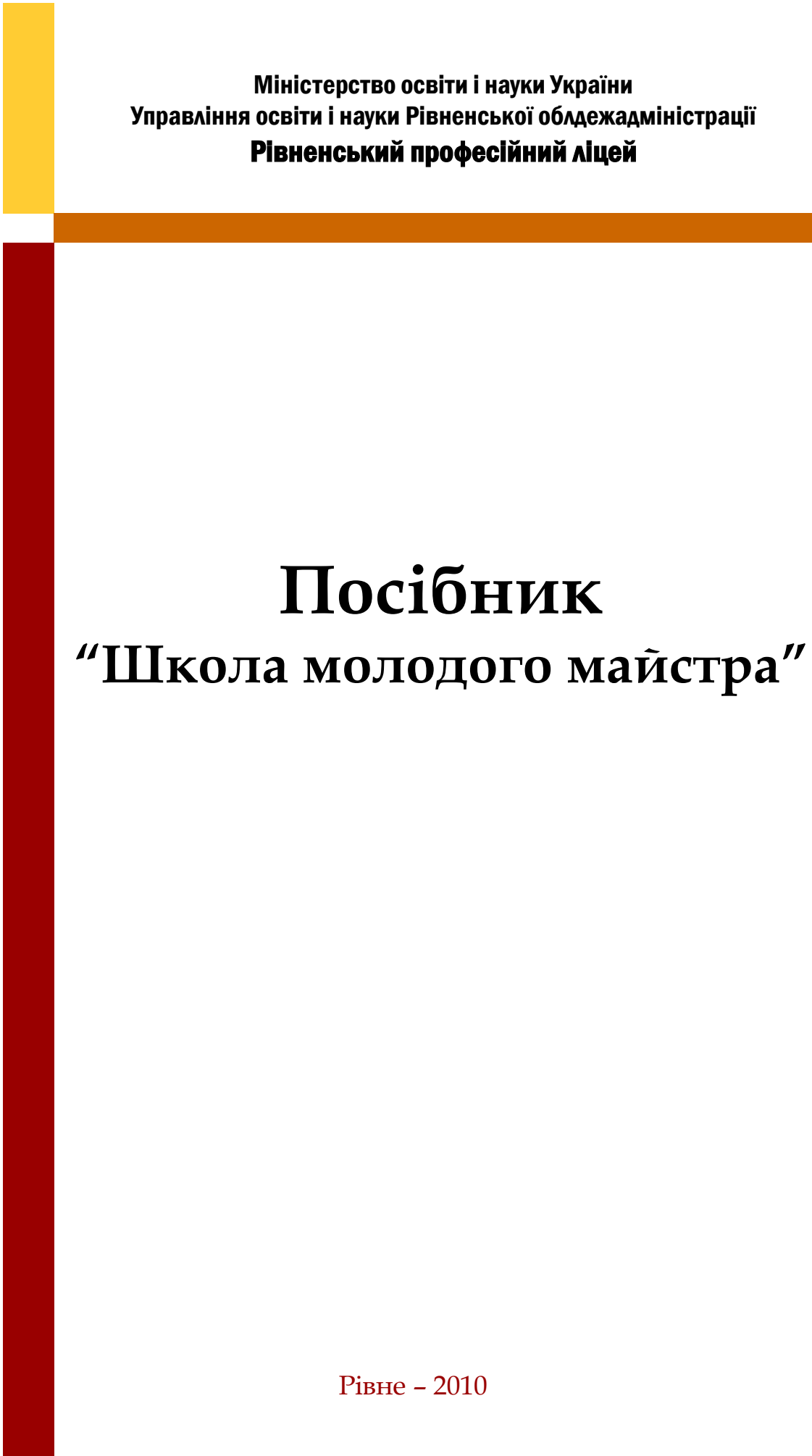

**Міністерство освіти і науки України
Управління освіти і науки Рівненської обласної адміністрації
Рівненський професійний ліцей**

Посібник “Школа молодого майстра”

Рівне – 2010

1. Документація майстра виробничого навчання.

Згідно «Положення про організацію навчально-виробничого процесу у ПТНЗ» (наказ № 419) основними навчально-методичними документами майстра виробничого навчання є:

- **Навчальна програма з виробничого навчання** – це документ, що визначає зміст професійних знань, умінь і навичок та способи і методи їх формування. Робоча навчальна програма розробляється фахівцем, що викладає курс, на основі типової, з урахуванням змін у відповідній галузі виробництва та сфері послуг.
- **Поурочно-тематичний план** складається педагогом у відповідності до навчальних програм, розглядається на засіданні відповідної методичної комісії, затверджується заступником директора.
- **Перелік навчально-виробничих робіт** з професії визначає завдання, які виконують учні з метою оволодіння професійними знаннями, уміннями та навиками, що передбачені навчальною програмою професійно-практичної підготовки. Перелік навчально-виробничих робіт з професій складається на семестр (курс підготовки) майстром в/н, погоджується зі старшим майстром, розглядається і схвалюється на засіданні методичної комісії та затверджується заступником директора з НВЧ.
- **План виробничого навчання** групи визначає конкретний зміст навчально-виробничих завдань, послідовність та організацію їх виконання в навчальних майстернях ПТНЗ та виробничого навчання (виробничої практики) на підприємстві чи в сфері послуг. Плани виробничого навчання складаються на місяць майстрами в/н у відповідності з робочими навчальними планами і робочими начальними програмами професійно-практичної підготовки та переліками навчально-виробничих робіт для навчальних груп, погоджуються зі старшим майстром та затверджуються заступником директора з НВЧ.
- **План уроку виробничого навчання** є особистим робочим документом майстра в/н і складається ним за довільною формою відповідно до робочої навчальної програми з професійно-практичної підготовки, плану виробничого навчання на місяць з дотриманням педагогічних та методичних вимог на кожний день занять з виробничого навчання в майстернях ПТНЗ або на виробництві.
- **Журнал виробничого навчання** є основним документом фінансової звітності, який передбачає: записи про дату і зміст проведення занять (робіт), час затрачений на кожну тему (роботу), поточну, проміжну і підсумкову успішність учнів, відсутність учнів на заняттях.
- Під час виробничої практики учнів майстер в/н розробляє **план роботи на кожний день**.
- У дні коли у закріпленій навчальній групі не проводиться професійно-практична підготовка, майстри в/н працюють за **індивідуальними планами роботи**, які погоджуються із старшим майстром.

2. Вимоги до складання переліку навчально-виробничих робіт.

Перелік навчально-виробничих робіт з професії є основним плануючим документом з виробничого навчання. У переліку визначаються роботи, які виконують учні з метою оволодіння професійними знаннями,

вміннями та навичками, що передбачені робочою навчальною програмою професійно-практичної підготовки.

До переліку поряд з навчально-виробничими включаються навчально-тренувальні роботи для вправ та відробки навичок учнів у виконанні окремих трудових прийомів та виробничих операцій.

Для всіх навчально-виробничих робіт, що внесені в перелік повинна бути розроблена технологічна і технічна документація, креслення, технічні вимоги згідно з чинними нормативними документами, інструкційні та технологічні картки.

Загальні вимоги до підбору навчально-виробничих робіт можна сформулювати таким чином:

- Система робіт повинна дозволяти всемірно різноманітнити виробничо-технічні ситуації, максимально наближені до виробничих умов;
- Перевагу слід надавати роботам, які включають виготовлення складних виробів, складаються з деталей, різноманітних за розмірами, конфігурацією, матеріалом, класами точності та чистотою обробки, що потребують безліч видів обробки, збірки та інших технологічних операцій;
- Конструкція та складність робіт повинні бути типовими для тих спеціальностей, які готують в навчальному закладі;
- Вироби рекомендується підбирати, виходячи з можливостей матеріально-технічної бази училища: це, як правило, повинна бути складна продукція, передбачаюча діяльність учнів різних спеціальностей в умовах замкненого циклу;

При підборі робіт для вивчення прийомів виконання операцій насамперед потрібно, щоб робота мала виробниче значення та виконувалася за одну операцію або щоб операція, яку вивчають переважала в роботі. Вміння та навички, що набуваються, повинні бути максимально наближені до трудових дій, які учні будуть виконувати в реальних виробничих умовах.

3. Підготовка майстра виробничого навчання до уроку.

Готуючись до уроку, майстер повинен:

- Проаналізувати підсумки попередніх занять, уточнити зміст, тему та мету наступного уроку;
- Визначити структуру уроку та час, відведений на кожний його елемент;
- Вивчити технічну та методичну літературу, а також матеріали з передового досвіду роботи, нової техніки, технології;
- Намітити навчально-виробничі роботи, які учні будуть виконувати на уроці;
- Намітити методи та методичні прийоми проведення уроку;
- Визначити типові помилки, яких допускаються учні під час вправ, намітити міри їх попередження;
- Визначити домашнє завдання учням;
- Скласти план уроку та конспект вступного інструктажу (при необхідності);
- Перевірити справність обладнання, інструментів та приладів;
- Підготувати до уроку матеріали, заготовки, навчальну та технічну документацію, наочне приладдя;

- Приготуватися до показу на уроках трудових прийомів.

Зміст та порядок підготовки майстра до уроку багато в чому залежить від періоду навчання, змісту навчального матеріалу, досвіду майстра, складу групи.

4. Структура уроку виробничого навчання.

Урок виробничого навчання — організаційна форма, яка забезпечує розв'язання єдиного дидактичного завдання всією групою учнів в однакових навчально-виробничих умовах (навчально-виробничих майстернях та ін.)

Структура уроку виробничого навчання

Під *структурою уроку* розуміють певну послідовність кроків, етапів діяльності майстра і учнів, спрямованих на виконання навчально-виробничих завдань уроку.

Кожний тип уроку має свою специфічну структуру. Подібними за побудовою є уроки з вивчення прийомів та операцій і уроки, присвячені виконанню простих комплексних робіт.

В уроці виробничого навчання розрізняють зовнішню і дидактичну структуру.

Зовнішня структура охоплює вступний інструктаж; основну частину — вправи (самостійну роботу) учнів і поточне інструктування їх майстром; заключний інструктаж.

Дидактична структура містить цільову установку на урок; актуалізацію знань і досвіду учнів; формування орієнтовної основи дій учнів і відпрацювання нових способів дій; застосування засвоєних способів дій; підведення підсумків.

Наявність і послідовність структурних елементів в уроці можуть бути найрізноманітніші залежно від змісту і місця уроку в навчальному процесі.

5. Вимоги до змісту структурних елементів уроку виробничого навчання.

Вступний інструктаж як елемент зовнішньої структури уроку містить такі елементи його дидактичної структури:

- Цільову, настанову;
- Актуалізацію знань і досвіду учнів;
- Формування орієнтовної основи їхніх дій.

Вступний інструктаж, який проводиться на початку уроку, має таку типову структуру:

- повідомлення теми і мети уроку;
- перевірка знань учнів за матеріалом, вивченим на уроках теорії, а також на попередніх уроках виробничого навчання;
- пояснення характеру і призначення запланованої роботи на уроці, порядку виконання вправ чи самостійної роботи учнів;
- розбір креслень, схем, технічних вимог,
- демонстрування зразків (еталонів) навчально-виробничих робіт, які передбачено виконати;
- ознайомлення учнів з матеріалами, інструментами, приладами, пристроями та іншими засобами виконання робіт, які застосовуватимуться на уроці;

- пояснення і показ найраціональніших прийомів, способів і послідовності виконання завдань, а також способів контролю якості роботи;
- розгляд типових помилок, способів їх запобігання й усунення;
- пояснення і показ способів раціональної організації робочих місць під час виконання завдань;
- розгляд правил безпеки праці учнів;
- закріплення і перевірка засвоєння учнями вступного інструктажу; додаткове повторне пояснення і показ прийомів і способів роботи;
- видача завдань і розподіл учнів по робочих місцях.

Якщо тема програми вивчається протягом двох і більше уроків, то на першому з них проводять інструктування з усієї теми, перед учнями розкривають перспективні завдання, ставлять мету, підкреслюють, яким має бути кінцевий результат, чого мають навчитися учні на уроці.

Після показу й пояснення прийому проводяться тренувальні вправи.

Від простих трудових рухів, з яких складаються робочі прийоми, переходять до вправляння у виконанні комплексних робіт, а від них — до самостійного вибору учнем певних прийомів залежно від специфіки роботи і умов її виконання.

Вступний інструктаж завершується закріпленням і перевіркою засвоєння учнями навчального матеріалу.

До роботи учні приступають лише після того, як майстер переконався, що більшість вихованців зможуть успішно розпочати її. Якщо ж більшість учнів не можуть відтворити показані прийоми або припускаються помилок, то показ повторюється, поки всі учні не засвоять потрібних прийомів.

Основна частина уроку — вправи як елемент його зовнішньої структури передбачає формування (відпрацювання) нових способів дій і застосування (закріплення, розвиток, поглиблення) основних способів дій.

Під час опрацювання нових способів дій майстер організує виконання вправ і прийомів, здійснює індивідуальне і колективне інструктування учнів, повторно показує і роз'яснює прийоми на робочих місцях.

Виконання трудових прийомів, операцій і процесів — це *три основні види вправ*, які застосовуються у виробничому навчанні. Усі вони взаємозв'язані і проводяться в певній послідовності так, що виконання кожної попередньої вправи готує до наступних, а в наступних вправах підвищуються вимоги до точності і швидкості роботи учнів, їх самостійності.

1. Вправи на виконання трудових прийомів використовують на початковому етапі навчання.
2. Вправи на виконання трудових операцій потребують значного обсягу спеціальних знань про можливі способи дій і послідовність їх здійснення
3. Вправи на виконання комплексних робіт орієнтовані на формування в учнів складних навичок і умінь, оволодіння характерними сполученнями операцій і складними прийомами.

Поточне інструктування учнів майстер проводить переважно індивідуально, у формі цільових обходів їхніх робочих місць.

Цільові обходи мають на меті перевірку організації робочого місця, правильності виконання прийомів, користування вимірювальними інструментами, технічною документацією, дотримання техніки безпеки

тощо.

Практика підтверджує необхідність для частини учнів індивідуального інструктажу, який доповнює те, що було показано і роз'яснено під час вступного інструктажу.

Під час перевірки й оцінювання робіт майстер ставить учням ряд запитань, з відповідей на які можна визначити, наскільки свідомо виконана робота, як застосовувалися навчально-технічна документація, контрольно-вимірювальні прилади тощо. При цьому треба активізувати мислення учнів, навчити їх самостійно визначати відповідність виконаної роботи технічним вимогам.

Підсумкову частину уроку виробничого навчання називають заключним інструктажем - це активна бесіда, основним змістом якої є аналіз навчальної роботи, проведеної за день. У діяльності майстра він реалізується у вигляді підведення навчально-виховних результатів уроку, а в діяльності учнів - як самоаналіз підсумків уроку.

6. Типи і види уроків виробничого навчання.

У сучасній дидактиці та педагогічній практиці найбільш розповсюджена класифікація уроків згідно визначення основної дидактичної мети, що вирішується на тому чи іншому уроці. Така класифікація характерна і для уроків виробничого навчання, що мають багатокомпонентну структуру і визначають велике різноманіття дидактичних цілей.

Отже, *тип* уроку виробничого навчання визначається основною дидактичною метою, а вид - це *засіб* його реалізації (або вказує на методику його проведення).

Класифікація типів і видів уроків виробничого навчання

Тип уроку	Основна дидактична мета	Вид уроку
Урок формування первинних умінь	Сприйняття і первинне усвідомлення нової навчальної інформації; показ нових трудових прийомів і операцій трудової діяльності; формування первинних умінь правильного виконання окремих прийомів з дотриманням правил безпеки.	інструктаж; екскурсія; кіно; вправа; тренаж
Урок формування складних умінь	Закріплення і розвинення умінь виконання окремих прийомів і операцій трудової діяльності з дотриманням якості в роботі; формування умінь і навичок по об'єднанню декількох простих операцій в одну складну при раціональному використанні урочного часу	лабораторно-практичні заняття; вправи; імітаційний тренаж; самостійна робота
Урок вдосконалення вмінь та формуван-	Удосконалення та систематизація умінь при виконанні	аналіз конкретних ситуацій; конкурс;

ня навичок	складних робіт, формування навичок при вирішенні складних виробничих завдань	виконання індивідуальних робіт; дослідження
Урок комплексного застосування З, У, Н при виконанні НВР	Розвинення критичності, аналітичності, логічності мислення, самостійності та творчості учнів при виконанні НВР: комплексне застосування набутих З, У, Н	ділова гра; аналіз конкретних ситуацій; виконання індивідуальних робіт; ігрове проектування.
Контрольно-перевірочний урок	Виявлення глибини знань, перевірка і оцінка умінь і навичок виконання окремих операцій та складних комплексних робіт: виявлення недоліків в З, У, Н та їх причин; отримання даних для атестації учнів.	Залік; тестування; контрольно-перевірочна робота; імітаційні вправи; конкурс; гра.

За формою проведення можна окремо виділити такі групи нетрадиційних уроків:

- уроки у вигляді змагань та ігор (конкурси, турніри, ділові ігри, вікторини тощо);
- уроки у вигляді публічного спілкування;
- уроки, що спираються на фантазію;
- уроки, комбіновані з іншими організаційними формами навчання (урок-консультація, урок-практикум, тощо);
- уроки, засновані на імітації діяльності проведення громадсько-культурних заходів;
- уроки, основані на нетрадиційній (інноваційній) діяльності учнів - (уроки взаємонавчання, уроки співпраці, уроки самоуправління тощо);
- інтегровані, бінарні уроки.

У сучасній дидактиці вживається поняття "синтетичний урок", сутність якого полягає в тому, що повторення попереднього навчального матеріалу, як правило, зливається з введенням нової навчальної інформації та її закріпленням. При цьому відбувається непомітне "входження" учнів у нову тему та її ефективне засвоєння. Вивчення нового матеріалу, таким чином, починається вже на етапі актуалізації опорних знань, а закріплення ведеться паралельно із сприйманням нової інформації.

Синтетичному уроку характерні ознаки проблемного уроку, на якому майже завжди спостерігається складне переплетення майже всіх етапів навчального процесу, свого роду комплексність.

7. Класифікація методів навчання

Методи виробничого навчання - основні способи діяльності майстра та учнів ПТНЗ, завдяки яким учні оволодівають знаннями, уміннями і навичками, професійною майстерністю, розвивають творчі здібності, розумові і фізичні сили.

Існують різні підходи до здійснення класифікації методів виробничого навчання залежно від вибору основи. У теорії і практиці виробничого навчання найпоширенішою є класифікація методів за ознакою джерела інформації та характеру і активності пізнавальної

діяльності.

Методи за джерелом інформації

Словесні методи (інструктаж, бесіда, пояснення, розповідь, робота з друкованим джерелом інформації).

Словесні методи:

- дозволяють в короткий термін передати велику за обсягом інформацію;
- розвивають абстрактне мислення;
- розвивають у учнів здібності до вірного, глибокого та осмисленого сприйняття довкілля і визначення сутності предметів, явищ, зв'язків та закономірностей між ними.

Наочні методи - це візуальне сприйняття дійсності, поєднання наочного сприйняття і слова.

У профтехучилищах застосовуються різні види наочності, які можна поділити на три основні групи:

- демонстрація об'єктів і процесів, що вивчаються у натуральному, природному вигляді (роздатковий матеріал, макети, моделі, натуральні зразки, показ прийомів роботи, проведення дослідів);
- демонстрація зображень, у тому числі символічних, умовних (креслення, принципові монтажні, кінематичні, електро-радіотехнічні схеми та ін.);
- демонстрація за допомогою інформаційних технічних засобів навчання, у тому числі кінематографа і телебачення, комп'ютерів, кадрів діафільмів тощо.

Основні форми поєднання наочності і слова:

- за допомогою слова педагог керує за спостереженнями учнів, а знання про сам об'єкт, що вивчається, учні добувають із самої наочності об'єкту;
- наочні об'єкти використовуються як підтвердження словесного викладання навчальної інформації;
- наочні об'єкти доповнюють словесні пояснення у тих випадках, коли слово не може з достатнього повністю охарактеризувати явище;
- наочні об'єкти використовуються як засіб об'єднання, узагальнення і систематизації окремих словесних інформацій;
- позитивно впливають на емоційну сферу діяльності учнів.

Практичні методи (вправи, лабораторно-практичні роботи, рішення виробничих і технічних задач, дослідження, самостійна практична робота учнів).

Практичні методи забезпечують формування, закріплення та удосконалення практичних умінь і навичок через такі методичні прийоми:

- постановка задач;
- планування і організація їх виконання;
- оперативне стимулювання;
- регулювання і контроль;
- аналіз підсумків практичної роботи;
- виявлення причин недоліків;
- коректування практичної діяльності.

Вправи - основний метод виробничого навчання. Вправи використовуються на всіх етапах професійного навчання, в тому числі:

- при виконанні трудових прийомів;
- при виконанні трудових операцій;
- при виконанні трудових процесів;

- при керуванні технологічним процесом;
- при виконанні вправ на тренажерах тощо.

Методи за характером пізнавальної діяльності (репродуктивні і продуктивні)

Репродуктивні

Пояснювально-ілюстративний, при застосуванні якого учні слухають пояснення та спостерігають за показом майстра. Використовується переважно на початкових етапах навчання.

Репродуктивний, який полягає у:

- виконанні учнями прийомів та операцій за зразком, показаним майстром;
- виконанні робіт згідно з інструкційно-технологічною картою;
- вправах на тренажерах за докладно розробленою інструкцією; контролі процесу та підсумків роботи за вказівкою майстра.

Продуктивні

Частково-пошуковий, який полягає у:

- виконанні завдань за технологічною картою, яка не має інструктивних вказівок;
- самостійній роботі на тренажерах при різних режимах та ситуаціях;
- прийнятті оптимальних рішень при роботі в незвичних умовах;
- активній участі при розборі особливостей нових трудових прийомів та їх застосуванні у виробничій діяльності;
- відшуку причинно-наслідкових зв'язків.

Дослідницький, який полягає у:

- самостійному визначенні технології та режимів виконання завдань;
- проведенні досліджень для встановлення закономірностей та алгоритмів технологічних процесів;
- плануванні і виконанні індивідуальних та кваліфікаційних робіт або курсових і дипломних проектів.

Репродуктивні методи забезпечують міцність засвоєння навчальної інформації, швидкість формування практичних умінь і навичок, безпосередність керування навчальним процесом, оперативність при виправленні помилок та їх причин. Перевага використання репродуктивних методів надається у тих випадках, коли учні ще не володіють уміньми і навичками пошукової діяльності.

Продуктивні методи використовуються у тих випадках, коли учні мають базові знання, уміньми та навички для пошукової роботи. Ці методи забезпечують розвиток творчої навчально-пізнавальної діяльності учнів, сприяють більш осмисленому та самостійному оволодінню знаннями, уміньми і навичками.

Проблемно-розвиваючі методи:

- монологічне проблемне викладання;
- діалогічне проблемне викладання;
- евристичний;
- алгоритмічний;
- програмований.

При застосуванні проблемно-розвиваючих методів можуть бути застосовані такі методичні прийоми:

- утворення проблемної або нестандартної виробничої ситуації;
- організація колективного обговорення можливих гіпотез рішення;

- вибір оптимальних рішень;
- планування і виконання готового проблемного завдання.

Види проблемно-розвиваючих прийомів:

- проблемна розповідь, коли педагог по ходу пояснення висуває проблему, розмірковує, доводить, узагальнює, аналізує факти і обирає приклад оптимального рішення;
- евристична проблемна бесіда, коли педагог ставить перед учнями ряд послідовних і взаємопов'язаних питань, у відповідях на які вони повинні висказувати свої припущення та пропозиції і намагатись самотійно довести їх справедливості;
- проблемно-пошукові вправи можуть бути застосовані у тих випадках, коли учні можуть самотійно, за завданням майстра виконати окремі види дій, що підводять їх до засвоєння нової інформації та формування умінь і навичок виконання практичної діяльності в нестандартних ситуаціях;
- дослідницькі лабораторні роботи використовуються з метою розвитку умінь і навичок творчої науково-пізнавальної діяльності, сприяють більш усвідомленому і самотійному оволодінню професією;
- алгоритмічна діяльність полягає у тому, що новий навчальний матеріал розподіляється на частини, вивчення яких здійснюється у строгій логічній послідовності, причому кожна частина навчального матеріалу насичена проблемними запитаннями, ситуаціями, завданнями;
- програмовані завдання - це створення різноманітних програм вивчення одного і того ж навчального матеріалу в залежності від інтелекту учнів, періоду навчання і наявної виробничої ситуації.

Методи активного навчання

Загальні ознаки активних методів:

- вимушена активність учнів;
- тривалість активності;
- можливість застосування нетрадиційних методів контролю знань, умінь та навичок;
- висока позитивна емоційність активних методів;
- тривалість співпраці педагога і учнів при застосуванні активних методів;
- можливість самотійного і творчого вибору алгоритму дій.

Методи активного навчання поділяються на традиційні (не імітаційні) та інноваційні (імітаційні та імітаційні ігрові). За своїм характером традиційні методи спрямовані на формування особистості із заданими якостями, яка професійно діє лише в стандартних умовах. Але, враховуючи той факт, що у багатьох галузях зміст і технологія виробництва поновлюються кожні 5-7 років, а також те, що сучасні виконавці робіт все частіше вимушені діяти у нестандартних або непередбачених обставинах, наші випускники дуже часто стають неуспішними людьми і професіоналами невисокого ґатунку. Тому все частіше при навчанні професії застосовуються інноваційні методи навчання. Поняття "інновація" стосується не стільки розробки та впровадження нового змісту освіти, нових педагогічних технологій, скільки, перш за все, зміни стилю мислення, образу діяльності, системи взаємовідносин педагога і учнів.

В процесі виробничого навчання можуть бути реалізовані такі методи активного навчання:

Традиційні

- лабораторно-практичні заняття;
- самостійне виконання навчально-виробничих робіт;
- виробничий семінар;
- виробнича практика;
- виконання індивідуальних завдань;
- дискусія з мозковим штурмом;
- програмоване навчання на ПЕОМ;
- дослідницька робота

Інноваційні

- розробка варіантів рішень;
- імітаційні вправи;
- індивідуальний тренінг;
- аналіз конкретних ситуацій;
- розігрування ролей;
- ігрове проектування;
- ігри, ділові ігри.

8. Критерії вибору методів навчання

Методи навчання повинні відповідати:

- принципам навчання;
- цілям і задачам навчання;
- змісту теми, що вивчається;
- періоду навчання;
- навчальним можливостям учнів: інтелектуальним, віковим, психологічним, рівню підготовленості.
- наявним умовам та відведеному для навчання часу.
- наявному дидактичному і матеріально-технічному забезпеченню.
- можливостям педагога: досвіду, рівню наполегливості, педагогічним здібностям, особистим якостям.

Рациональні рішення при виборі методів навчання

Діяльність	Методи				
	словесні	наочні	практичні	репродуктивні	пошукові
При вирішенні яких задач цей метод є раціональним	Формування теоретичних і фактичних знань	Розвиток спостережливості, підвищення уваги	Формування і розвиток практичних умінь і навичок	Формування первинних знань, умінь і навичок	Розвиток самостійності і творчості
При якому змісті навчального матеріалу цей метод є раціональним	Навчальний матеріал носить переважно теоретично-інформативний характер	Навчальний матеріал може бути представлений у наочному вигляді	Навчальний матеріал містить у собі практичні завдання і дослідження	Зміст простий або дуже складний	Зміст навчального матеріалу має середній рівень складності
При яких особливостях учнів цей метод є раціональним	Навчальний період коли учні найкраще спроможні сприймати словесну інформацію	Коли вірно підібране дидактичне забезпечення, а учні спроможні поєднувати наочність з абстракцією	Коли учні засвоїли теоретичну інформацію і спроможні до виконання практичних завдань	Коли учні не мають необхідного рівня З, У, Н і не спроможні до вирішення проблемних завдань	Коли учні готові до пошукової роботи
При яких педагога цей метод є раціональним	Коли педагог добре володіє словесним методом	Коли педагог має необхідне дидактичне забезпечення	Коли педагог має необхідне матеріально-технічне забезпечення	Коли педагог вміє демонструвати і контролювати якість виконання	Коли педагог володіє прийомами проблемного навчання

9. Вимоги до змісту вступного, поточного, заключного інструктажів.

Вступний інструктаж

Основною метою вступного інструктажу є підготовка учнів до наступної роботи.

Послідовність проведення поточного інструктажу:

- 1) Повідомлення мети і теми уроку, мотивація;
- 2) Перевірка знань, вмінь учнів за матеріалом уроків взаємопов'язаних теоретичних предметів та виробничого навчання, необхідних на даному уроці;
- 3) Пояснення характеру та призначення наступної роботи й порядку виконання вправ, навчально-виробничих робіт;
- 4) Розбір інструктивної та інструкційно-технічної (технологічної) документації;
- 5) Демонстрація зразків наступних робіт;
- 6) Ознайомлення учнів з матеріалами, інструментами та приладами, які будуть застосовуватись на уроці;
- 7) Пояснення та показ способів раціональної організації робочих місць при виконанні завдань;
- 8) Пояснення та показ найбільш раціональних прийомів, способів та послідовності виконання завдання, а також методів контролю якості роботи;
- 9) Розглядання правил техніки безпеки;
- 10) Розглядання типових помилок та способів їх попередження;
- 11) Опитування учнів з метою перевірки засвоєння ними матеріалу вступного інструктажу;
- 12) Пробне виконання учнями прийомів роботи, що їх показав майстер;
- 13) Підведення підсумків вступного інструктажу, оповіщення про критерії оцінок з наступної роботи;
- 14) Видавання завдань, розподіл учнів по робочих місцях.

Ведучі методи при проведенні вступного інструктажу: бесіда, пояснення, показ трудових прийомів.

По рівню навчально-пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний.

Поточний інструктаж

Поточний інструктаж – це керівництво майстра при виконанні учнями вправ.

Індивідуальний поточний інструктаж – проводиться при обході майстром, робочих місць учнів.

Приблизна мета обходів:

- Перевірка правильності організації робочих місць та дотримання правил техніки безпеки;
- Перевірка правильності виконання учнями трудових прийомів та технологічного процесу виконання робіт;
- Перевірка вмінь користуватися кресленнями, інструкційними та технологічними картами;
- Перевірка відношення учнів до матеріалів, обладнання, використання учнями робочого часу;
- Надання допомоги учням в налагодженні обладнання;

- Перевірка ходу виконання робіт (міжопераційний контроль) та надання допомоги учням;
- Приймання та оцінка робіт.

При проведенні індивідуального та поточного інструктажу майстер повинен:

- Вникати в роботу кожного учня, не випускаючи з поля зору роботу всієї групи;
- Розвивати у учнів здібність аналізувати свою працю;
- Знаходити причини помилок та способи їх усунення;
- Спонукаати учнів до самоконтролю, забезпечити високу якість їх роботи;
- Спостерігати за раціональним використанням робочого часу та добиватися високої продуктивності праці учнів;
- Надавати постійну допомогу відстаючим учням шляхом повторного пояснення та показу трудових прийомів і проведення з ними додаткових вправ;
- Виховувати у учнів звичку правильної організації робочого місця та забезпечення безпечних умов праці.

Колективний поточний інструктаж – проводиться одночасно для всієї групи шляхом повторного пояснення та показу прийомів роботи в тих випадках, коли у більшості учнів виявлені однотипні помилки та утруднення в роботі.

Ведучі методи поточного інструктажу: пояснення, роз'яснення, самостійна практична робота учнів по рівню навчально-пізнавальної діяльності учнів: репродуктивний, дослідницький.

Заключний інструктаж

Заключний інструктаж – структурний елемент уроку виробничого навчання. Основна його мета – підведення підсумків уроку.

При проведенні заклучного інструктажу застосовуються такі методи виробничого навчання: за джерелами пізнання – пояснення, бесіда, демонстрація і аналіз навчально-виробничих робіт учнів; за рівнем навчально-пізнавальної діяльності учнів – пояснювально-ілюстративний або проблемний метод.

Питання, що виносять на заклучний інструктаж:

- 1) Повідомлення про досягнення мети та завдань уроку:
 - a. Виконання навчально-виробничих завдань групою в цілому, учнівськими бригадами, окремими учнями;
 - b. Підсумки змагання між учнями та учнівськими бригадами, розбір неточностей, які допущені при виконанні навчально-виробничих робіт, зазначення шляхів їх попередження та усунення недоліків;
 - c. Аналіз додержання правил безпеки праці, організації робочих місць, розглядання випадків втрати робочого часу, браку, аналіз його причин;
- 2) повідомлення про оцінки з мотивацією, теми наступного уроку;
- 3) видача домашнього завдання з поясненням методики його виконання.

З метою підвищення ефективності заклучного інструктажу майстру рекомендується:

- Завжди проводити підведення підсумків виконання навчальних завдань уроку на підставі аналізу успіхів і недоліків;
- Показувати учням чому вони навчалися, наскільки просунулися в оволодінні професією, придавати заклучному інструктажу навчаючий характер. На підставі вказаного аналізу показувати учням, що треба

робити, щоб запобігти помилок, закріпити успіхи, залучати учнів до активного обмірковування підсумків минулого уроку;

- Аналіз підсумків уроку та оцінку діяльності роботи проводити об'єктивно та всебічно, оцінки, які виставляються, аргументувати.

Особливості заключного інструктажу.

При вивченні операційних тем. Основу заключного інструктажу складає аналіз вивчених прийомів та операцій, звертається увага на раціональність тримання інструменту, приладів, робочої пози та рухів. Необхідно суворо додержувати педагогічний такт, не акцентувати увагу на помилках учнів, якщо їх причиною є недосвідченість. Належить широко практикувати порівняння робіт, виконаних учнями, із зразками-еталонами.

При виконанні робіт комплексного характеру. Основу заключного інструктажу складає аналіз трудової діяльності учнів, додержання ними технологічного процесу, вимог щодо якості робіт, раціональності використання робочого часу. При цьому інструктажі звичайно залучають учнів до самоаналізу виконаних робіт з тим, щоб вони самостійно розібралися в своїх помилках та запропонували способи їх попередження, рекомендується розбір раціоналізаторських пропозицій учнів щодо удосконалення технології, інструменту, приладів, способу контролю робіт тощо.

При навчанні учнів в умовах виробництва. Основу заключного інструктажу на виробництві складає аналіз вмінь учнів виконувати роботу в виробничих умовах, додержувати встановлених вимог організації й технології виробництва. При навчанні учнів у складі учнівських бригад заключний інструктаж проводиться у формі виробничих нарад. До підведення підсумків роботи доцільно залучати кваліфікованих робітників-наставників, а також керівників виробничих цехів, дільниць, бригад.

Домашнє завдання з виробничого навчання

Мета домашньої навчальної роботи учнів – підготовка до наступного заняття; осмислення та узагальнення виробничого досвіду; приведення в систему одержаних теоретичних знань для розв'язання практичних завдань; закріплення та розширення теоретичних знань, практичного досвіду.

Вимоги до домашніх завдань:

- Практична спрямованість;
- Реальний та творчий характер змісту;
- Зв'язок і опору на теоретичні знання та раніше придбаний досвід;
- Можливість застосування одержаних результатів у практичній діяльності;
- Постійне підвищення складності.

10. Схема плану уроку виробничого навчання.

Тема програми _____

Тема уроку _____

Мета уроку:

а) навчальна - які професійні З, У, Н формуються, закріплюються і розвиваються на уроці;

б) розвивальна - які операції і прийоми розумової діяльності учнів розвиваються на уроці;

в) виховна - які якості особистості учнів формуються і розвиваються на у році.

Тип уроку _____

Вид уроку _____

Дидактичне забезпечення (за допомогою якого здійснюється процес навчання) _____

Матеріально - технічне забезпечення (за допомогою якого всі учні здійснюють свою практичну діяльність) _____

Міжпредметні зв'язки _____

Перелік практичних завдань _____

Список основної і додаткової літератури _____

*Методична мета - вказується тільки при проведенні відкритих уроків.

Хід уроку

I. Організаційна частина (~5хв):

- перевірка наявності учнів;
- перевірка готовності учнів до уроку;
- допуск з техніки безпеки.

II. Вступний інструктаж (~40хв):

1. Актуалізація знань:

- повідомлення теми програми і уроку;
- цільова установка проведення уроку;
- перевірка опорних З, У, Н учнів, необхідних їм для подальшої роботи на уроці;
- аналіз і доповнення відповідей учнів, підведення підсумків.

2. Викладання нового матеріалу :

- повідомлення нової навчальної інформації;
- показ нових прийомів трудової діяльності;
- пояснення характеру і послідовності роботи учнів на уроці; повідомлення про передовий досвід за темою уроку;
- опитування учнів і пробне виконання ними нових прийомів, показаних майстром;
- відповідь майстра на запитання учнів;
- підведення підсумків вступного інструктажу.

III. Поточний інструктаж (~270хв):

- видання завдань для самостійної роботи учнів та пояснення порядку їх виконання;
- розподіл учнів за робочими місцями;
- повідомлення про критерії оцінювання виконуваних робіт;
- цільові обходи майстра робочих місць учнів;
- прийом майстром виконаних робіт;
- прибирання робочих місць.

IV. Заключний інструктаж (~30хв):

- аналіз діяльності учнів у процесі всього уроку;
- оцінка роботи учнів, її об'єктивне обґрунтування;
- аналіз причин помилок учнів та засоби їх усунення;
- повідомлення та обґрунтування оцінок;
- видача домашнього завдання.

11. Схема загального аналізу уроку виробничого навчання.

1. Забезпечення уроку:

- Наявність дидактичного забезпечення та його відповідність темі та цілям уроку;
 - Наявність матеріально-технічного забезпечення та його відповідність темі та цілям уроку;
 - Наявність інструкційно-технологічної документації, її методична ефективність;
 - Організація робочих місць учнів та їх відповідність програмі і вимогам безпеки праці.
2. Характеристика ходу уроку:
- Наявність плану уроку та його відповідність навчальній програмі курсу;
 - Правильність визначення та формулювання мети і задачі уроку;
 - Методи і форми проведення вступного інструктажу, доцільність їх вибору та ефективність;
 - Правильність і раціональність використання матеріально-технічного забезпечення майстром та учнями;
 - Логічність, доступність і посиленість нової навчальної інформації;
 - Методи показу нових трудових прийомів та операцій трудової діяльності, їх ефективність;
 - Методика відображення на уроці новинок техніки, технології, передового досвіду;
 - Рівень активності учнів у процесі всього уроку, самостійність і усвідомленість їх дій;
 - Методика стимулювання пошукової діяльності учнів, її ефективність;
 - Відповідність практичних завдань темі та цілям уроку;
 - Показники якості роботи кожного учня та всієї групи;
 - Форми і методи проведення поточного інструктажу, доцільність їх вибору та ефективність;
 - Зміст цільових обходів, їх педагогічна значимість;
 - Наявність навчально-інструктивної та технічної документації та вміння учнів користуватися нею;
 - Методика проведення заключного інструктажу, її ефективність;
 - Методика видачі домашнього завдання.
3. Загальні висновки:
- Правильність вибору типу, виду, структури уроку;
 - В якій мірі реалізована мета уроку;
 - Що нового було на уроці, що заслуговує розповсюдження у педагогічній практиці;
 - Які недоліки уроку, їх причини;
 - Рекомендації майстру в/н.

12. Оцінювання навчальних досягнень учнів з професійно-практичної підготовки.

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень учнів є: контролююча, навчальна, діагностико-коригуюча, стимулюючо-позитивна, виховна.

При визначенні навчальних досягнень учнів з професійно-практичної підготовки аналізу підлягають:

- Рівень професійних знань, що необхідні для виконання даної роботи;
- Рівень володіння прийомами і технологічними операціями, що необхідний для виконання даної роботи;
- Рівень самостійності учня у процесі організації роботи та виконання навчально-виробничого або контрольного завдання з допомогою, з консультативною допомогою майстра, самостійно;
- Характер виконання навчально-виробничого або контрольного завдання (за типовим або самостійно складеним алгоритмом, в типовій, в ускладненій або нестандартній ситуації);
- Обсяг і тривалість виконання навчально-виробничого або контрольного завдання;
- Уміння користуватися різними видами технічної та конструкторсько-технологічної документації та розробляти її види;
- Уміння застосовувати прийоми самоконтролю виробничих дій та методи контролю за якістю роботи;
- Відповідність результату роботи вимогам кваліфікаційної характеристики з обраної професії відповідного ступеню професійно-технічної освіти на даний період навчання;
- Рівень виконання діючих якісних і кількісних показників (норми виробітки, норми часу тощо);
- Уміння дотримуватись нормативних витрат матеріалів та інших ресурсів в процесі виконання робіт;
- Характер помилок та здатність їх виправити;
- Рівень опанування основами професійної культури та здатності до продуктивної і творчої співпраці у колективі;
- Уміння організувати робоче місце;
- Рівень дотримання правил безпеки праці.

13. Організація та проведення батьківських зборів

У підготовці батьківських зборів можна визначити три етапи: організація батьківських зборів, підготовка сценарію та проведення зборів, осмислення підсумків зборів.

ЕТАП 1. Організація батьківських зборів.

Вона починається з визначення порядку денного та запрошення всіх учасників. З досвіду відомо, що після цього потрібно провести співбесіду з викладачами, які працюють у групі.

Мета цієї зустрічі - обговорення навчальних досягнень та індивідуальних особливостей поведінки учнів під час уроків. Отриману інформацію можна використати для аналізу й узагальнення основних тенденцій участі учнів в освітньому процесі, інакше коментарі майстра на цю тему матимуть характер приватних зауважень. Водночас відомо, що багатьох

батьків цікавлять результати навчання їхніх дітей, тому було б доцільно підготувати листи рівня знань кожного учня окремо. У тих випадках коли навчальна ситуація викликає тривогу педагогів, майстру слід особливо підкреслити ряд тих чи інших балів (наприклад маркером).

Під час підготовки зборів треба обмірковувати організацію явки батьків. Дуже важливо створити атмосферу очікування батьківських зборів: завчасно запросити батьків, підготувати візуальні матеріали, що висвітлюють позакласну роботу, підготувати листи-подяки тим батькам, чиї діти брали активну участь у конкурсах, олімпіадах. Завершує організаційну частину етапу підготовки оформлення приміщення для проведення зборів.

ЕТАП 2. Підготовка сценарію та проведення зборів.

Сценарій і проведення зборів - результат творчості педагога. Кожен збори мають складатися з чотирьох обов'язкових компонентів:

1. Аналіз навчальних досягнень учнів групи. У цій частині зборів майстер ознайомлює батьків із загальними навчальними результатами групи. З самого початку слід попередити батьків про те, що відповіді на індивідуальні запитання вони отримують під час індивідуальної бесіди. Ознайомлюючи учасників батьківських зборів із думками педагогів, потрібно пам'ятати про підвищену тривожність батьків, і, доводячи до відома те чи інше судження, утриматися від суб'єктивних інтерпретацій.

2. Ознайомлення батьків із станом соціально-емоційного клімату в групі. Майстер ділиться спостереженнями щодо поведінки учнів у значущих для них ситуаціях (під час уроків, на перервах, у їдальні, на екскурсіях тощо). Темою розмови можуть бути взаємини, мова, зовнішній вигляд учнів тощо. Очевидно, що батьки мають розуміти місію ліцею як інституту соціалізації, де дитина отримує досвід взаємодії з іншими людьми, не менш важливий, ніж сума знань. Педагог мусить бути делікатним, уникати негативних оцінок на адресу конкретних учнів, тим більше батьків. Не варто перетворювати цю частину зборів у перелік «гріхів учнів».

3. Обговорення організаційних питань (екскурсії, класні вечори, придбання навчальних посібників тощо). Цей етап передбачає дві складові:

- звіт про виконану роботу та інформацію про справи, які заплановано здійснити;
- фінансові проблеми краще завчасно обговорити з батьківським комітетом.

4. Індивідуальні бесіди з батьками. На цьому етапі об'єктом особливої уваги мають стати батьки дітей, котрі мають проблеми в навчанні та поведінці. Складність полягає в тому, що дуже часто ці батьки, побоюючись критики, не відвідують батьківських зборів, і майстер повинен намагатися допомогти. Тут дуже ефективна тактика долучення: «Я вас розумію», «Я з вами згодний».

ЕТАП 3. Осмислення підсумків зборів.

Підбиття підсумків зборів починають ще під час їх проведення: необхідно зробити висновки, сформулювати необхідні рішення, дати інформацію про наступні збори. Важливо з'ясувати і ставлення батьків до проведених зборів, завчасно підготувавши необхідні анкети для оцінок і побажань батьків; усе це має стати предметом роздумів. Предметом аналізу мають стати й персональний склад батьків, що залишилися для індивідуальної бесіди, запитання батьків під час зборів, явка батьків, причини відсутності деяких із них, участь в обговоренні на зборах.

Деякі поради психологів майстру:

- перед початком зборів краще залишити за дверима «поганий» настрій;
- відведіть на збори не більш як 1,5 години;
- найприємніший звук для людини - її ім'я; покладіть перед собою список з іменами і по батькові;
- перед початком зборів оголосіть питання, які слід обговорити;
- не забудьте «золоте правило» педагогічного аналізу: починати з позитивного, потім говорити про негативне, завершувати пропозиціями на майбутнє;
- попередьте батьків про те, що не всю інформацію можна доводити до дітей;
- подякуйте тим, хто прийшов (особливо батькам);
- дайте зрозуміти батькам, що ви добре розумієте, як складно дитині вчитися;
- в індивідуальній бесіді оцінюйте успіхи дітей, співвідносячи їх з їхніми потенціальними можливостями;
- доведіть до батьків думку: «поганий учень» не означає «погана людина»;
- батьки мають піти зі зборів з почуттям, що можуть допомогти своїй дитині.

Майстрові не варто:

- обговорювати неявку присутніх батьків на попередні збори;
- порівнювати успіхи окремих учнів і різних груп;
- давати негативну оцінку всій групі;
- переоцінювати значення окремих предметів;
- використовувати в спілкуванні з батьками моралізаторський тон;
- припускати некоректності, нетактовності.

Зміст

1. Документація майстра виробничого навчання.	1
2. Вимоги до складання переліку навчально-виробничих робіт.....	2
3. Підготовка майстра виробничого навчання до уроку.	3
4. Структура уроку виробничого навчання.	4
5. Вимоги до змісту структурних елементів уроку виробничого навчання.	4
6. Типи і види уроків виробничого навчання.....	6
7. Класифікація методів навчання	7
8. Критерії вибору методів навчання.....	11
9. Вимоги до змісту вступного, поточного, заключного інструктажів.	12
10. Схема плану уроку виробничого навчання.	14
11. Схема загального аналізу уроку виробничого навчання.	15
12. Оцінювання навчальних досягнень учнів з професійно-практичної підготовки.....	17
13. Організація та проведення батьківських зборів.....	17